

Cahier 2024-13

Monitor nazorg ex- gedetineerde personen – 7e meting

*Problemen op de basisvoorwaarden en de
relatie met detentieduur en recidive*

Samenvatting

Cahier 2024-13

Monitor nazorg ex- gedetineerde personen – 7e meting

*Problemen op de basisvoorwaarden en de
relatie met detentieduur en recidive*

Samenvatting

M.L. Berghuis
S. Boschman
G. Weijters

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Samenvatting

Jaarlijks keren ongeveer 23.000 volwassenen na een periode in detentie terug in de Nederlandse maatschappij. Juist in de periode kort na detentie is de recidive hoog. Om deze recidive terug te dringen wordt er tijdens en na detentie gewerkt aan de re-integratie van ex-gedetineerde personen in de maatschappij. Sinds 2004 zijn de basisvoorwaarden een belangrijk onderdeel van dit re-integratiebeleid. Het doel is dat wanneer mensen vrijkomen uit detentie de basisvoorwaarden 1) geldig identiteitsbewijs, 2) werk en inkomen, 3) onderdak, 4) inzicht in schulden en 5) passende zorg op orde zijn. Naast deze vijf basisvoorwaarden wordt sinds 2019 ingezet op een andere belangrijke beschermende factor: het opbouwen en/of verstevigen van een ondersteunend, positief sociaal netwerk. Om de problematiek van ex-gedetineerde personen die terugkeren naar Nederlandse gemeenten (verder nazorgkandidaten) op de basisvoorwaarden in kaart te brengen, voert het WODC eens in de twee jaar de monitor nazorg ex-gedetineerde personen uit. Uit voorgaande metingen is duidelijk geworden dat personen die uit detentie stromen veel problemen ervaren op de bovengenoemde basisvoorwaarden, zowel in de periode voor detentie als in de periode na vrijlating en dat problemen op de basisvoorwaarden samenhangen met recidive.

In deze zevende monitor nazorg beschrijven we personen die in 2017, 2018 en 2019 zijn uitgestroomd uit detentie. Op basis van grootschalige gegevens brengen we de situatie op het gebied van werk en inkomen, onderdak en schulden in kaart en de relatie tussen de situatie op deze basisvoorwaarden en recidive. Ook bekijken we of de situatie op deze basisvoorwaarden verschilt afhankelijk van hoe lang mensen in detentie zitten. Er is echter niet voor elke basisvoorwaarde data beschikbaar om de problematiek op het betreffende gebied voor iedere ex-gedetineerde persoon in kaart te brengen. Voor de onderzoeksgroepen die in dit onderzoek gevolgd worden is er geen of ontoereikend data beschikbaar over of personen voor, tijdens of na detentie een geldig identiteitsbewijs en (passende) zorg hebben. Daarom worden deze basisvoorwaarden in de huidige monitor buiten beschouwing gelaten. Omdat het sociaal netwerk als een belangrijke beschermende factor gezien wordt, wordt er in deze monitor rekening gehouden met of iemand (na detentie) samenwoont met een partner en/of kinderen heeft. Echter, omdat er geen informatie is over de *kwaliteit* van deze relaties kunnen we niet vaststellen of deze relaties ondersteunend en/of positief zijn.

Onderzoeksvragen

Net als in eerdere metingen van de monitor nazorg bekijken we de situatie op het gebied van werk en inkomen en onderdak. Daarbij bekijken we niet alleen of mensen werk, inkomen en onderdak hebben, maar ook kenmerken en stabiliteit van deze basisvoorwaarden. Vervolgens bekijken we of het bezitten van deze basisvoorwaarden en de kenmerken en stabiliteit van deze basisvoorwaarden samenhangen met recidive.

- 1.1. *Wat is de situatie op werk, inkomen en onderdak van ex-gedetineerde personen voor detentie tot één jaar na detentie?*
- 1.2. *In hoeverre hangen (kenmerken en stabiliteit van) werk, inkomen en onderdak samen met recidive?*

In deze monitor nazorg is nieuwe informatie beschikbaar over problematische schulden. Hiermee kunnen we, beter dan in eerdere metingen in kaart brengen of nazorgkandidaten voor en na detentie problematische schulden hebben en of deze schulden samenhangen met recidive.

- 2.1. *In hoeverre hebben nazorgkandidaten problematische schulden?*
- 2.2. *In hoeverre hangen problematische schulden samen met recidive?*

Vanwege actuele maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke discussies over de sociale en economische gevolgen van de (korte) gevangenisstraf bekijken we in dit onderzoek ook de verschillen tussen kort en langer gedetineerde personen in de situatie op de basisvoorwaarden na detentie en het effect van detentieduur op de basisvoorwaarden.

- 3.1. *Wat is het effect van detentieduur op de basisvoorwaarden werk, inkomen, onderdak en problematische schulden?*

Methode

In dit rapport worden de onderzoeksvragen beantwoord voor alle ex-gedetineerde personen die in 2017, 2018 en 2019 uitstromen uit detentie en terugkeren naar een Nederlandse gemeente (verder nazorgkandidaten). De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) heeft een lijst aangeleverd met wie deze nazorgkandidaten zijn. Daarnaast gebruiken we data uit het Stelsel van Statistische Bestanden (SSB) over de situatie op de basisvoorwaarden en data uit de Onderzoeks- en beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) over het strafrechtelijk verleden en de recidive van nazorgkandidaten. We beschrijven de situatie op de basisvoorwaarden voor en na detentie. Vervolgens bepalen we met Cox-regressiemodellen (één- en tweejarige recidiveprevalentie) en negatief-binomiaalregressiemodellen (tweejarige recidivefrequentie) de samenhang tussen de situatie op de basisvoorwaarden en recidive. Tenslotte voeren we een *propensity score* stratificatieanalyse uit. Hiermee bepalen we of er verschillen zijn in de situatie op de basisvoorwaarden tussen vijf groepen met een verschillende detentieduur indien deze groepen vergelijkbaar zijn op relevante (gemeten) achtergrondkenmerken zoals de situatie op de basisvoorwaarden voor detentie, demografische kenmerken en het strafrechtelijk verleden. Op deze manier bepalen we of detentieduur (rekening houdend met verschillen in achtergrondkenmerken) invloed heeft op de situatie op de basisvoorwaarden na detentie.

Resultaten

Zowel voor als na detentie veel problemen op de basisvoorwaarden werk, inkomen en onderdak

Ongeveer 80% van de nazorgkandidaten heeft geen dagbesteding (in de vorm van werk of een opleiding), 30% heeft geen inkomen en 30% heeft geen onderdak, zowel voor als na detentie. Voor een groep nazorgkandidaten ontstaan er problemen op de basisvoorwaarden na detentie. Van de nazorgkandidaten die voor detentie werk had, heeft 36% na detentie geen werk meer.

Vooral stabiliteit in werk en onderdak hangen samen met recidive

Nazorgkandidaten die werken hebben een lagere recidive, vooral als zij meer uren werken en langere tijd dezelfde baan behouden. Nazorgkandidaten met onderdak hebben een lagere recidive, vooral als zij terugkeren naar hun adres van voor detentie en als zij samenwonen met een partner, ouders of anderen. Dakloosheid en het wonen in een instelling hangt juist samen met een hogere recidive. In lijn met de sociale controletheorie lijken stabiele (terugkeren naar een adres, een baan langere tijd behouden) en intensieve (samenwonen, meer uren werken) sociale relaties mensen dus te weerhouden van crimineel gedrag.

Veel nazorgkandidaten hebben problematische schulden

Zowel voor als na detentie heeft ongeveer 60% van de nazorgkandidaten (geregistreerde) problematische schulden. Hierbij zijn kredietschulden en informele schulden niet meegenomen, waardoor het werkelijke aandeel met schulden mogelijk nog hoger ligt.

Problematische schulden hangen samen met recidive

Nazorgkandidaten met problematische schulden hebben een hogere recidive, ook wanneer rekening is gehouden met achtergrondkenmerken en eventuele problemen op de andere basisvoorwaarden werk, inkomen en onderdak.

Detentieduur heeft niet of nauwelijks effect op de situatie op de basisvoorwaarden

Wanneer rekening wordt gehouden met verschillen in achtergrondkenmerken en de situatie voor detentie bestaan er niet of nauwelijks verschillen tussen groepen ex-gedeteneerde personen met een verschillende detentieduur in de situatie op de basisvoorwaarden. Ook de kenmerken en stabiliteit van werk en onderdak verschillen nauwelijks. Detentieduur heeft dus niet of nauwelijks effect op of nazorgkandidaten werk, inkomen, onderdak en schulden hebben na detentie. Hoewel we geen aanwijzingen vinden dat juist korte detenties leiden tot detentieschade omdat er geen tijd is voor re-integratie-activiteiten, terwijl mensen wel hun werk of woning kwijtraken, zien we wel dat detenties van minder dan 10 dagen net zo veel (of weinig) effect hebben op de situatie op de basisvoorwaarden als detenties van één tot twee jaar.

Beperkingen

Niet alle basisvoorwaarden zijn meegenomen in dit rapport omdat niet voor alle basisvoorwaarden informatie beschikbaar was. Voor de cohorten die in de huidige monitor nazorg zijn onderzocht was de informatie die tijdens de screening in detentie wordt verzameld niet beschikbaar voor onderzoek. De gebruikte registratiedata van het CBS geeft wel inzicht in de situatie op een aantal basisvoorwaarden voor veel nazorgkandidaten, maar ook deze data heeft een aantal beperkingen. Zo is bijvoorbeeld voor een kwart van de nazorgkandidaten geen informatie beschikbaar over onderdak en ook als deze informatie wel bekend is, is niet altijd duidelijk of het om een stabiele woonsituatie gaat. Zo is het niet mogelijk onderscheid te maken tussen een eigen woonruimte en een postadres. Ook informatie over schulden is niet voor alle nazorgkandidaten beschikbaar. Daarnaast worden informele schulden en kredietschulden niet meegenomen in de informatie over schulden waardoor het aandeel nazorgkandidaten met problematische schulden zeer waarschijnlijk wordt onderschat. Over legaal werk en inkomen is wel voor (bijna) alle nazorgkandidaten

informatie, echter nazorgkandidaten zullen mogelijk vaak in de informele sector ('zwart')werken en ook hierover hebben we geen informatie.

In de analyses over de invloed van detentieduur is rekening gehouden met een uitgebreide set achtergrondkenmerken, zoals de situatie op de basisvoorwaarden voor detentie, demografische kenmerken en het strafrechtelijk verleden. Er kon echter geen rekening gehouden worden met andere mogelijke relevante kenmerken, zoals middelengebruik en verslaving, persoonlijkheidskenmerken of motivatie. Hierdoor is het mogelijk dat de gevonden effecten niet het werkelijke effect van detentieduur weergeven maar worden verstoord door verschillen in ongemeten kenmerken. Verschillende gevoeligheidsanalyses laten echter zien dat voor verschillende groepen (met verschillende ongemeten kenmerken) weinig tot geen effect van detentieduur wordt gevonden.

Conclusies en aanbevelingen

Veel nazorgkandidaten hebben zowel voor als na detentie de basisvoorwaarden voor re-integratie niet op orde. Het aandeel nazorgkandidaten met problemen op deze basisvoorwaarden is in de cohorten uitgestroomd uit detentie in 2017, 2018 en 2019 vergelijkbaar met het aandeel in eerdere cohorten. Ondanks de relatief gunstige arbeidsmarkt in deze periode en de juist lastige woningmarkt is er een behoorlijk stabiel aandeel mensen dat detentie binnenkomt en verlaat zonder werk of onderdak en wel schulden, wat samenhangt met recidive. Daarnaast is er een groep mensen voor wie tijdens detentie problemen ontstaan, zij verliezen bijvoorbeeld hun baan of hun woning. Uit deze monitor nazorg blijkt dat juist de stabiliteit van werk en onderdak belangrijk zijn voor recidive. Voor een veiliger samenleving is het daarom van belang om te blijven werken aan het op orde brengen van de basisvoorwaarden, maar vooral om in te zetten op het voorkomen van ontstaan of toenemen van problemen op deze basisvoorwaarden. Hiervoor is het van belang dat er goed wordt samengewerkt en dat informatie wordt gedeeld tussen de DJI en terugkeergemeenten. Veel nazorgkandidaten zitten maar kort in detentie, hierdoor is het extra belangrijk dat er snel wordt gescreend welke problemen en behoeftes er zijn en dat de DJI en gemeenten elkaar snel op de hoogte brengen. Dit onderzoek laat zien dat detenties van minder dan 10 dagen net zo veel (of weinig) effect hebben op de situatie op de basisvoorwaarden als (veel) langere detenties. Juist bij deze zeer korte detenties kan mogelijk worden voorkomen dat mensen hun baan of huis verliezen wanneer deze personen snel in beeld komen bij de gemeente. Zonder een signaal van binnen naar buiten wordt het lastig om bijvoorbeeld te kijken naar mogelijkheden om een huis te behouden. Mogelijk helpt de intensievere samenwerking tussen de DJI, de gemeenten en de reclassering om gedetineerde personen te ondersteunen bij hun re-integratie zoals vastgelegd in het bestuurlijk akkoord (Ministerie van JenV et al., 2019; omdat dit akkoord is ondertekend in 2019 hebben de cohorten in deze nazorgmonitor nog niet geprofiteerd van deze samenwerking). De Inspectie Justitie en Veiligheid (2023) stelt echter dat er wat betreft de samenwerking nog veel ruimte voor verbetering is.

Om meer inzicht te krijgen in de complexe processen rondom re-integratie van nazorgkandidaten, is in het vervolg meer verdiepend onderzoek nodig. Het WODC monitort sinds 2010 het re-integratiebeleid en laat telkens hetzelfde beeld zien: een aanzienlijk groep nazorgkandidaten heeft problemen op de basisvoorwaarden, wat samenhangt met recidive. Om nieuwe inzichten te krijgen is het van cruciaal belang om niet alleen te kijken of basisvoorwaarden op orde zijn, maar naar wat er nodig is

om problemen op te lossen en vooral wat er nodig is om te voorkomen dat problemen op de basisvoorwaarden ontstaan of verergeren tijdens detentie en onder welke omstandigheden re-integratiebeleid bijdraagt aan een veiliger samenleving. Hiervoor is meer diepgaand onderzoek nodig om te bepalen welke hindernissen voor succesvolle re-integratie nazorgkandidaten en betrokken organisaties ervaren. Daarnaast is het van belang dat de informatie over de situatie en problemen op de basisvoorwaarden beter wordt geregistreerd én beschikbaar blijft voor onderzoek zodat in een volgende monitor nazorg inzicht gegeven kan worden in alle basisvoorwaarden om zo uitspraken te kunnen doen over het re-integratiebeleid in zijn geheel.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC), Kennisinstituut voor de rechtsstaat, is een onafhankelijk kennisinstituut dat valt onder het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC draagt bij aan behoud en verbetering van de rechtsstaat via het (laten) uitvoeren van kwalitatief hoog wetenschappelijk onderzoek. En door het aanbieden van gevraagde en ongevraagde kennis, verbeterpunten en (waar mogelijk) denkrichtingen.

Meer informatie:

www.wodc.nl